

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 21.

V Ljubljani, 15. novembra 1888.

Letnik 1.

**Deželna sadna razstava in vinska pokušnja v proslavo
vladarske štiridesetletnice Nj. vel. presvetlega cesarja
Frana Josipa I.**

II.

Razstava šolskih vrtov. Kot važen oddelek splošne deželne sadne razstave je bila posebna razstava šolskega vrtnarstva. Glede obile udeležbe kazala je ta razstava veliko zanimanje za šolsko vrtnarstvo od strani učiteljev, kajti poslalo je 27 učiteljev načrte in pridelke vrtov svojih. Ako pomislimo, da imamo na Kranjskem nad 200 šolskih vrtov, bila je res udeležba le pičila, ker je bilo zastopanih le 14 % vrtov, ako pa pomislimo, kako malo se zgodi ali pa nič ne z kmetijski pouk na ljubljanski pripravnici, in da moramo šolsko vrtnarstvo le kakih 6 do 8 let nazaj zasledovati, pokazala je razstava šolskega vrtnarstva proti prejšnjemu stanju kranjskega šolskega vrtnarstva ne le precejšen, ampak velik napredek. Ako hočemo biti odkritosrčni, nadejali se nismo niti tolike udeležbe, ker smo mislili, da se bodo udeležili samo oni gg. učitelji, ki imajo zares lepe vrte in ki so vneti šolski vrtnarji. Ni nas varalo, a razstavili so razen teh tudi učitelji, ki so šele začeli obdelovati šolske vrte, in uže iz načrtov teh novih in bodočih šolskih vrtov posnemamo lahko, da so razstavniki ob razdelitvi vrtov poznali nalogo svojo. Upati smemo, da bode hitreje napredovalo na Kranjskem šolsko vrtnarstvo, saj imamo sedaj boljšo podlogo, nego smo jo imeli pred šestimi ali osmimi leti. Pomoči se smemo nadejati seveda le od zavednosti gg. učiteljev samih, od sl. naučnega ministerstva, slavnega deželnega zbora in naše kmetijske družbe. Upanje, da bi se naše šolsko vrtnarstvo skoraj pospeševalo na najbolj poklicanem mestu, t. j. na ljubljanski pripravnici, to je splavalo po vodi, kajti na vse pritožbe v deželnem zboru o kmetijskem pouku na pripravnici, odgovorili so z ukrepom, ki bodo od njega razmere še hujše.

Iz razstave same smo razvideli, kako zelo in dobrodelno so vplivali praktični tečaji za učitelje poprej na Slapu in sedaj v Grmu. Razstavljeno je bilo splošno kaj lepo drevje, da celo krasno. Kolikor je bilo mogoče posneti iz načrtov, razdeljeni so vrti primerno namenu. Mislimo, da so bili zastopani na razstavi vsi boljši vrti kranjski in tudi vsi oni, o katerih lahko rečemo, da so šolski vrtovi, ne pa pašniki in zelniki.

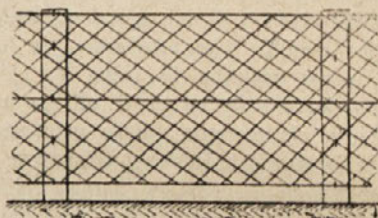
Med uradnimi vestmi v današnjem „Kmetovalcu“ priobčujemo odlikovance iz šolskovrtnarskega oddelka, vendar moramo na tem mestu omeniti vsaj najboljših razstavnikov. Najbolj se je odlikoval s svojim plastičnim načrtom gospod nadučitelj

A. Ribnikar iz Spodnjega Logatca. O tem načrtu hočemo kmalu še kaj več pisati ter tudi priobčiti podobo tega zanimivega in poučnega načrta, katerega izdelovanje je dalo gotovo premnogo truda g. izdelovalcu. Strokovno enako izvrstno izložbo napravili so nadalje gg. J. Žirovnik iz Gorij, Lavrič iz Škocijana in Gebauer iz Tržišča. Ker je presojevalni odbor imel le tri prve odlike, odločil se je vendar za g. Lavriča, ker on deluje uspešno za sadjarstvo uže 20 let v svoji občini. Gospodu Gebauerju prisodil je odbor častno darilo v zlatu, katero je v ta namen poklonil prijatelj šolskega vrtnarstva, ki noče biti imenovan in kateremu bodi prisrčna zahvala izrečena na tem mestu.

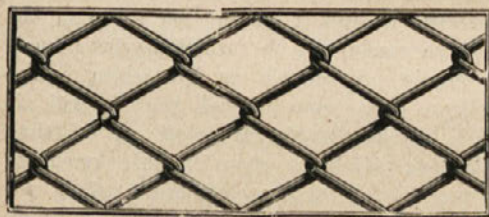
Konečno pa mislimo, da bi večkratna razstava šolskega vrtnarstva izvrstno vplivala na razvoj te stroke, in zato izrekamo željo, da bi prav kmalu zopet videli tako razstavo, saj se da to zvršiti z majhnim trudom in malimi stroški.

Vrtna ograja od drata ali žice.

Vsak vrt mora imeti ograjo, da varuje s trudom narejene nasade živalim in zlobnim ljudem. Kakor vsak drug vrt, imej tudi šolski vrt ograjo. Pri graji take ograje se je ozirati na njeno ceno in rabnost. Cena se ravna po kakovosti ograje, ta pa zopet po namenu svojem. Najboljša ograja je 2 ^m/ visok ali še viši zid, ki je pa neprimerno drag in po majhnih vrtilih celo neraben, ker naredi tako i majhen prostor s preveliko senco še manj raben. Preostajajo nam torej še druge prozorne ograje, katere

Podoba 64.

Podoba 65.

priporočamo za šolske vrtove, kajti dela na šolskem vrtu naj vsak, ki gre mimo, lahko vidi. Namen je ograji različen: nekteri zahtevajo od nje le toliko varstva, da žival ne more na vrt, drugi pa hočejo tudi zlobnim ljudem ž njo braniti nanj. To pa je kaj težko, zato menimo, ograja bodi taka, da človek ne pride lahko na vrt, kajti tistemu, ki hoče nanj ter ga poškodovati, ne brani mu tudi 4 ^m/ visok zid. Šolski vrtnar se mora ozirati največ na ceno ograje; izkušati mora narediti ograjo, ki je kolikor mogoče dober kup, vrhu tega pa lična in dovolj trdna. Zakaj se mora ozirati na ceno, to je i tako znano vsakemu, kdor pozna darežljivost naših občin za šolo in posebno za šolsko vrtnar-

stvo. Najnavadnejše ograje so lesene, ki so tudi lične, a premalo trpežne. Žive ograje so tudi prav dobre, pravega namena pa nikdar ne izpolnjujejo. Primerne so le v ograjo večih prostorov, sadovnjakov, pašnikov i. t. d., na vrtu pa ugajajo le, če so narejene s kako drugo ograjo vred. Prav primerna močna in lična ograja, ki je zelo trpežna, je ograja od dratene ali žične mreže. Ta ograja je od hrastovih stebrov, ki so po 4 do 6 ^m/ narazen postavljeni in ki toliko gledajo iz zemlje, kolikor bodi ograja visoka. Ob te stebre napeta in pribita je mreža od železne in pocinjene žice. Ako so stebri dobro impregnovani s karbolinejem, ako je mreža dobro pocinjena in dobro pritrjena na stebre, tedaj je taka ograja neizmerno trpežna. Podoba 64. ti kaže tako ograjo,

podoba 65. pa žično mrežo. Cena žične mreže je zavisna od debelosti žice in od velikosti zanj. Bolj če je debela žica in manjše če so zanjke, toliko draža je. Zanjke so dosti 55 $\frac{m}{m}$ velike. Recimo, da postavimo hrastove stebre po 4 $\frac{m}{m}$ narazen, ograja pa bodi $\frac{3}{4}$ $\frac{m}{m}$ visoka. Kupiti moramo potem 2 $\frac{m}{m}$ visoke, zgoraj otesane stebre, ki stoje vprek po 50 kr. eden. Debeli naj bodo vsaj po $\frac{13}{15}$ $\frac{m}{m}$. Impregnovanje stebra stoji vprek po 5 kr. Ker za štiri metre dolgosti zadostuje en steber, pride od teh stroškov na 1 $\frac{m}{m}$ daljave 14 kr. En meter žične mreže, $\frac{3}{4}$ $\frac{m}{m}$ široke, stoji od 50 do 70 kr.; računimo torej 70 kr. in četrti del stebra 14 kr., skupaj 84 kr., potem kopanje jam za stebre, napenjanje in pribijanje mreže za vsak meter 16 kr. (kar je zelo mnogo), potem stoji en meter take $\frac{3}{4}$ $\frac{m}{m}$ visoke ograje do 1 gld. Ta trošek je pa gotovo previsok, in vzlic temu moramo reči, da je glede na trpežnost in lčnost taka ograja cenejša, nego vsaka druga lesena. Mi prav zelo priporočamo vsem tistim, ki so namenjeni prihodnjo spomlad delati nove ograje, naj zgrade žičnato ograjo. Kmetijska družba kranjska naredila je ob dveh straneh svoje drevesnice 420 $\frac{m}{m}$ dolgo tako ograjo, ki je posebno močna, 2 $\frac{m}{m}$ visoka in katere stane vsak meter 1 gld. 60 kr.

Katere stroke kmetijstva naj bodo zastopane na šolskem vrtu.

Katere stroke kmetijstva naj učitelj razkazuje na šolskem vrtu, zavisno je od velikosti vrta, od krajevnih razmer in od sredstev, ki jih ima na razpolaganje.

Na majhnem prostoru moči je uspešno razkazovati le sadjarstvo ter zelenjadarstvo, in ker je sadjarstvo sploh najvažnejša kmetijska stroka za šolski vrt, smem trditi, da mora biti zastopana na vsakem dobro urejenem šolskem vrtu.

Ker ostaja, če se pravilno obdeluje drevesnica, vedno nekaj praznega prostora, ki vsled umnega kolobarjenja počiva, porabi se ta prostor najbolje za zelenjadarstvo. Na večem vrtu odmeri se pa sicer lahko za to stroko še kak poseben prostor.

Po vinorodnih krajih, zlasti sedaj, ko je pričela trtna uš tako grozovito uničevati trsje, dolžan je najbolje učitelj, da kaže na vrtu svojem, kako s trto ravnati, da se ubrani uši. Po takih krajih je za šolski vrt vinarstvo ravno tako važno, kakor sadjarstvo ali pa morda še važnejše. Koder so vinogradi okuženi, svetujem učitelju, ki mu je premajhen vrt na razpolaganje, naj se izključljivo peča le z vinarstvom. Imel bode pa tudi zaradi kolobarjenja vedno prostora za zelenjadarstvo.

Po krajih, koder je gozdarstvo važno (in kje ni pri nas?), poprime se učitelj lahko tudi vzgajanja gozdnih sadik.

Na velikem šolskem vrtu, ali sploh v kraji, kjer so razmere ugodne, bavil se bode šolski vrtnar tudi z vrbarstvom.

Iz mnogih ozirov prepričam učitelju lepotično vrtnarstvo, bodi si da vzgaja le cvetice, ali pa na velikih vrtih da napravlja več nasade, kakor n. pr. kak majhen botaniški vrt v obliki skromnega parka.

Ker je šolski vrt zelo primeren prostor za čebelnjak, in ker je učitelju prikladno pečati se z čebelarstvom, bodi tukaj omenjena tudi ta stroka kmetijstva.

Predno torej prične učitelj razdeljevati vrt, naj natanko preudari, katere stroke kmetijstva bode uvedel na svojem vrtu, zlasti naj se ozira na krajevne in podnebne razmere ter na sredstva, ki so mu na razpolaganje. Bolje je vrt preprosto urediti, pa umno obdelovati, nego pa mnogo hoteti, a ničesar ne zvršiti.

Raznotere vrtnarske reči.

Prekle, po katerih se ovija fižol, navadno so neomajene. Prvo leto se dobro drži lubad lesa, drugo leto se pa prične lupiti, in po razpokah in režah se ugnezdi mrčes ter leže jajčka po njih. Le preišči tako preklo, in videl bodeš, koliko se ti je zaredilo pod lubadjo škodljivcev, ki ti bodo pozneje delali škodo na vrtu. Tedaj omaji vse take palice.

Kako drevje obvarovati zajcev. Zopet je prišla zima in ž njo nevarnost, katera preti sadnemu drevju po zajcih, zato v novič opozarjamo naše sadjarje, naj varujejo drevje svoje teh škodljivcev. Neki Schreitter piše v listu „Fundgrube“ to le: Nekateri sadjarji namažejo drevje z ilovico, drugi z ugašenim apnom. Prvo ni nič vredno, ker prvi dež odpere mažo, drugo je pa boljše. Drugi zopet obvežejo drevje s slamo. Škoda slame, časa in dela. Če pade debel sneg, ki dobi vsled mraza skorjo, tedaj drži zajca, kateri obgloda nad slamo lubad in tako uniči drevo. Ako je pa lubad mladega drevesa razpokana, tedaj vlaga mrčes v te razpoke svoja jajca, in slama varuje mraza zalego, katera ob prvem spomladanskem solncu izleze in obgloje vse popje. To sem izkušal mnogo let kot kmetovalec, prijatelj narave in kot lovec. Moj sadovnjak ima več nego 900 dreves, in vsako leto nadomeščam staro z mladim drevjem, katero so mi prejšnje čase vedno poškovali zajci. Sedaj mi pa rabi proti zajcem to le ceno in zanesljivo sredstvo: Vzamem navadne ilovice, svežega kravjaka in poldrugi del ugašenega apna. Vse to pomešam v kaki posodi z gnojnico vred dobro skupaj in naredim toliko redko zmes, da se da rada mazati s čopičem. Predno mažem s to zmesjo, dodenem ji nekaj govejega žolca. Ta pripomoček mi rabi uže 22 let izvrstno, kajti po deblih mi zatira mah, uničuje mrčesjo zalego po njih in varuje drevje zajcev, zato ga pa tudi prav zelo priporočam vsem sadjarjem.

Pridelovanje posebno velikih buč. V Kaliforniji ravnajo tako le, če hočejo posebno velike buče pridelovati: Izkopljejo čveterooglasto luknjo, 70 cm široko in dolgo ter 35 cm globoko. To luknjo napolne do polovice s človeškim gnojem, nani pa natresejo 6 cm na debelo dobre gozdne zemlje. V to zemljo vtaknejo vzkalivšo bučno peško. Dobro je dve ali tri peške vsaditi ter pozneje slabejše rastline izrvati. Kakor hitro rastlina naštavi sad, puste le en poganjek z najlepšo bučo, drugo pa porujejo in potrgajo. Ostali buči pa podložijo desko, da zaprečijo gnulobo. Ako se pozneje zopet naredi stranski poganjki, potrgajo tudi nje. Na ta način se daje pridelati velikanske buče, ki so neverjetno težke.

Kako vkuhanu sadje v steklenicah zamašiti. Vsaka gospodinja, ki si napravlja vkuhanega sadja za zimo, ve, koliko sitno je zamaševati steklenice, napolnjene s sadjem. Dosedaj navadno zamaševanje z mehrijem, pergamentnim papirjem itd. ni le zamudno in sitno, ampak tudi slabo, ker ostane v steklenici vendar manj ali več zraka, ki je vzrok, da se kvari sadje. Po novem načinu se pa sadje uže poprej primerno skuha v skupni posodi ter se potem uže kuhano dneve v steklenice ali se pa kuha v odprtih steklenicah. Bodi si prvo ali drugo, vsaka steklenica mora biti po dokončanem kuhanju do pol centimetra pod robom napolnjena. Nato se vzame navadna, čisto bela smola ali pa kolofonija, katera se je raztopila pri ognju, ter se z njo steklenica zalije do roba. Smola se strdi ter naredi zamah, kateri vkuhanu sadje popolnoma zavaruje zraku. Kadar hočemo sadje rabiti, vzamemo v vroči vodi namočeno čunjo ter ovijemo ž njo steklenico okoli smole za malo časa, in kmalu se odloči smoleni zamah od steklenice. — Sadje se ne navzame prav nič smolnega duha ter se leta in leta obdrži.